

Husmorferien

Ferien som fløt frem på «husmorbølgen»

Husmorferie var opprinnelig betegnelsen på et statsstøttet ferieopphold for husmødre med økonomiske utfordringer, som var i virke i Norge fra like etter andre verdenskrig og frem til 1981. Målet med husmorferien var å sidestille hjemmearbeid med yrkesarbeid. Sammen med husmorsvikarordningen handlet denne ferien om å kunne gi hjemmeværende kvinner tilgang til samme velferdsgoder som lønnsinntakere.

Gjennom en rekke velferdsordninger for borgerne, la Arbeiderpartiet etter andre verdenskrig til rette for at kvinner skulle arbeide hjemme. Tallet på husmødre økte stadig.

Befolkningsstrukturen var en grunn til at det var så mange husmødre. Befolkningen var ung på 1940-tallet. Nesten halvparten var i aldersgruppen 16-44 år. En større andel av disse giftet seg i nokså ung alder. På 1950-tallet var brudene i gjennomsnitt 23 år gamle. Baby-boomen som startet rett etter krigen, varte til utpå 60-tallet. Bare i 1946 ble det født 70 tusen barn i Norge! En rekord som ennå ikke er slått, til tross for stor befolkningsvekst.

Husmorskoler og husmorutdanning

Den første husmorskolen ble åpnet i året 1865, og et halvt århundre senere fantes det

65 slike skoler spredt utover i landet vårt. Disse skolene oppsto som en parallell til landbruksskolene, og hadde som formål å gi fremtidige husmødre skoleing i matstell, hygiene, husstell og privatøkonomi. På flere planer var økt kunnskap om husstell et satsningsområde. Vi nevner skolekjøken, husmorskoler, daglig «husmortime» med gode råd og vink på radioen, samt informasjon fra Statens Opplysningskontor i Husstell (Stabekk). I tillegg drev husstell-konsulenter nyttig kursvirksomhet rundt i bygd og by.

Som et viktig tiltak i arbeidet for Norges hjem, var det to sterke grupper som var pådrivere for å få i gang husstell-opplæring for jenter. Disse to var «Kvinnesaksbevegelsen» og «Folkeopplysningsrørsla».

De første landbruksskolene kom i gang i 1820-årene. Guttene kom hjem fra disse skolene med ideer om moderne gårdsdrift, bedre renslighet i fjøset og dyrking av frukt og grønnsaker. Men det var vanskelig å få mødre og koner til å endre på gamle vaner. De manglet kunnskap! Gårdbruker Peder Vogland, fra Halså på Nordmøre, skrev brev til Landbruksselskapet, og ba dem gjøre noe med å få «Bondealmuens kvinder mer dueliggjorte i sitt kall». Og i 1865 startet ekteparet Wetlesen, på Abildsø i Aker, Norges første husmorskole.

25 år senere, i 1890, satte Dorothea Christensen (1847-1908) i gang med landets første skolekjøkken i Sandefjord. Dorothea hadde reist mye, og hun hadde merket seg at husstell og matlaging på mange måter lå på et høyere nivå i andre land enn i Norge. Hun mente at norsk skole neglisjerte viktige områder som gjaldt de voksne kvinners yrke: husstell og matstell. Hvis ny kunnskap om jordbruk, husdyrstell og renslighet skulle vinne terreng, måtte jentene på landsbygda få del i denne kunnskapen. Uten at kvinnene fikk forståelse for nye idèer, ville de gamle arbeidsmåtene innenfor matstell og fjøstell leve videre. Slik var det at landbrukskolene måte å organisere undervisningen på, også ble modell for det stadig økende antallet husmorskoler.

Helga Helgesen (1863-1936) kalles ofte skolekjøkkensakens pioner. Som lærer ved Tøyen og senere Kampen skole i Oslo, ble hun vitne til stor nød og elendighet. Hun mente imidlertid at det var mangel på kunnskap, og ikke fattigdom som var årsaken til elendigheten.

Husstell-lærerutdanning på Stabekk

Alle disse husmorskolene som ble etablert rundt omkring i landet, trengte lærere med både teoretisk og praktisk kompetanse i husholdningsfagene. For å gjøre en lang historie kort, så kom Statens lærerindeskole i husstell på Stabekk i gang i 1909. I skolens første plan finner vi følgende: «Statens lærerindeskole i husstell har til formaal at utdanne lærerinder for husmorskoler og skolekjøkkener». Bestyrerinne Dina Larsen (1873-1961) ble ansatt som Stabekks første leder i 1908. Hun hadde sin utdanning i husholdningsfag, kjemi, fysikk, botanikk og plantefysiologi fra København.

Elever og bygninger ved Statens lærerskole i husstell, Stabekk, om lag 1925. Bygninga t.v. kaltes slottet. Fra boka «I arbeid for Norges hjem. Statens lærerskole i husstell, Stabekk, 1909 – 1959» av Jo Tenfjord

Blant andre sterke personligheter som med liv og sjel gikk inn for den nye lærer-inneskolen på Stabekk kan nevnes: Statsråd Hans Konrad H. Foosnæs (1846-1917), som var sjef for Landbruksdepartementet. Skoledirektør Olav Andreas Eftestøl (1863-1930), som har satt sterke spor etter seg i norsk skolehistorie. Katti Anker Møller (1868-1945), som var en av de første som gikk inn for systematisk lærerinneutdanning i husstell. Hun var selv godseierfrue på Thorsø ved Fredrikstad. Betzy Kjelsberg (1866-1938) var ivrig kvinnesaksforkjemper. Hun stiftet Drammen Kvinnesaksforening, og opprettet landets første Fagskole i huslig økonomi. Hun var medlem av styret for Stabekk helt fra starten i 1909, og ble senere styreleder. Bergljot Torp (1877-1922) var den første lærerinnen som styret ansatte ved Stabekk. Hun hadde lærerskoleeksamen og fire års praksis før hun tok husholdningslærereksamen ved Schønbergs skole. Torp var Stabekks dyktige og arbeidsomme leder i hele 30 år.

Til det første kullet på Stabekk i 1909, søkte i alt 94 elever. Styret fant at 66 av dem fylte opptaksvilkårene, og disse fikk melding om å møte til opptaksprøve på Stabekk den 7. januar 1909. Bare 16 av dem ble tatt opp.

Stabekks blomstringstid

Selv om det var nedgangstider i landet vårt i 30-årene, var utdanningen på Stabekk i stadig utvikling. Det var økende interesse for riktig kosthold. I 1937 ble Statens Ernæringsråd opprettet. Fagene på Stabekk seilte i medvind!

Tall fra SSB forteller at det i 1950 var 674 tusen husmødre i Norge. 50 tusen av disse hadde husmorutdanning fra en husmorskole.

Eventyrsamleren og folkeopplyseren P.C. Asbjørnsen hevdet at landets første husmorskole ble opprettet fordi norske menn mente at kvinner ikke kunne stelle hjemmet på en tilfredsstillende måte. Men husmorskolene hadde ikke plasser nok til å møte etterspørselen fra søkerne. I 1950 fikk under halvparten av søkerne skoleplass. Husmorskolene hadde en lang periode stor betydning i samfunnet.

Den nye husmorrollen

Den nye husmorrollen skapte et fellesskap mellom arbeiderkvinner. Dette at de selv skulle utføre husarbeidet, førte til at kvinner ble mer like på tvers av sosiale skiller! Kvinner skulle læres opp til å bli gode husmødre.

Det var tydelig hva arbeiderbevegelsen så på som kvinners plass i arbeidslivet. Men de påla staten ansvaret for å gi kvinner relevant utdanning – en profesjonell utdanning, som gjorde dem skikket til å bli dyktige husmødre. For familien var en hjemmeverende husmor et betydelig velferds gode.

De fire første årene etter andre verdenskrig skulle det bygges hundre tusen nye boliger – familiehjem med moderne kjøkken, som skulle tilfredsstillende husmødrenes krav. Hjemmene trengte en husmor som viste utholdenhet, offervilje og trofasthet ovenfor den oppvoksende generasjon!

Å være husmor i etterkrigstidens Norge var ofte ensomt. Det var få barnehager, og kvinnene sto mye alene med husstell og barneomsorg. Hushjelpene som yrkesgruppe var på veg ut. Det samme var praksisen med lett tilgjengelige ugifte slektninger, som tidligere hadde bidratt med mye hjelp gjennom strevsomme faser for mange familier.

I avisene ble de gifte kvinnene oppmuntret til «å stå opp for seg selv» og det ble forsøkt å skape sympati for husmorsakene, ved å fortelle folk flest hvor hardt det kunne være å jobbe som husmor. «Slik som arbeidsbyrden vanligvis er fordelt i hjemmene, og slik som synet på husmødrenes plikter nå engang er, blir det ofte lange og strevsomme dager for mor. Det er hun som har ansvaret for familiens trivsel – og det som betyr hygge og ekstra forpleining for den øvrige familie, betyr mer arbeid for henne. Hun syns kanskje hun får sin «lønn» når hun ser godt humør og blide ansikter rundt seg, men det lar seg ikke nekte at hun sjøl kanskje kjenner det i verkende rygg, hovne bein, surhet og hektiske «kjøkkenroser». Hun bør stille krav til samfunnet.»!

Det er påfallende at nå, mens diskusjonen om tre ukers ferie pågår, har det kun vært spinkle røster som har hevet seg fra husmorhold, om at ferie for denne gruppen kanskje også burde diskuteres – skulle menn ta en større del av husarbeidet, måtte en langvarig prosess til. Sannsynligvis var det også derfor at hus-

morrollen besto i så mange år. «Vi må bare anerkjenne at med den oppdragelsen norske menn har fått, vil de ikke kunne gjøre like mye i huset som kvinnene, selv om mennene er aldri så flinke.»! Samfunnet må begynne allerede tidlig i barneårene, og faget «heimkunnskap», både for gutter og jenter, er første steg i riktig retning.»

Begrepet husmor på godt og vondt

Husmor betegner en rolle eller en posisjon, men inneholder også skiftende ideologier. I privat sammenheng innebar det hovedansvar for hjemmet. Kvinnen kunne ha dette ansvaret i kraft av å være gift – men også som leder for en felleshusholdning ved skole, internat eller institusjon.

Husmorens rolle var historisk viktig i moderniseringen av samfunnet, og husmoren var et ideal, som både sosialdemokrater og konservative sto sammen om.

Husmor var faktisk definisjonen på en gift kvinne, i perioden 1945 – 1970. Men slett ikke alle var heltidshusmødre. Gifte bondekvinner og yrkeskvinner ble også regnet som husmødre. De fleste ble heltidshusmødre når de fikk sitt første barn.

Husmorens ansvar var å skape et hyggelig og rent hjem, med trygghet og utviklingsmuligheter for barn, og rikelig kjærlighet, hvile og næring for mannen. Mannens hovedansvar var å forsørge familien økonomisk. En hjemmевærende husmor var gull verdt, men økonomisk avhengig av mannens inntekt, og sårbar dersom ekteskapet ble oppløst.

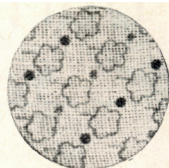
Husmor-perioden

De første tiårene etter krigen blir kalt husmor-perioden i norsk historie. Aldri har husmødrene vært så mange. Aldri har husarbeidet blitt mer verdsatt. Aldri før

har det blitt satset mer på å legge til rette for et liv som husmor. For noen betød dette en frihet – for andre en hindring. I noen tiår hadde godt over halvparten av alle voksne kvinner hjemmet som sin eneste og viktigste arbeidsplass.

SPAR SLIT, TID OG PENGER

ved at De så fort råd er, anskaffer Dem den moderne vaskemaskin NORGE — maskinen med de mange eksklusive fordeler. Den utfører all Deres vask på rekordtid — uten strev for Dem. Fotografiet til høire viser hvor skånsom den er med det sarte stoff. Vasken går som en lek

Samme stoff — vasket 54 ganger i NORGE vaskemaskin — fremdeles som nytt!

MED **NORGE** VASKEMASKIN

Få den demonstrert — eller utbe opplysninger fra

A/S NORGE-ROLLATOR

Nilfisk · Odd Fellow-bygningen, Oslo · Telefon 15916

Representanter i alle byer og større distrikter

Moderne husmor anno 1939.

Fra ukebladet «Hjemmet» 14. oktober 1939

50-tallet var husmorens gullalder, med økt velstand, kjøpekraft og elektriske husholdningsapparater, opplevde hun store lettelser i arbeidet. Husmoren var ikke lenger bare en hjemmeprodusent, men også

en markedsaktør. I ukeblader fra denne tidsepoken, ser vi gjerne kvinner avbildet i 50-tallsklær, blide og fornøyde med sine nye husholdningshjelpemidler.

Husmødrene organiserer seg

Norges Husmorforbund ble stiftet allerede i 1915. Navnet på forbundet var da «Norges Vels Landsforbund». Fra 1933 og frem til 1997 var navnet «Norges Husmorforbund». Siden da har navnet vært «Norges Kvinne og Familieforbund». Marie Elisabeth Michelet (1866-1951) betegnes som Husmorforbundets mor. Hun var født i Bergen, og var sentral i organiseringen av husmorforbund, både i Norge og utlandet. Med sin utdanning fra England og Tyskland, hadde hun gode språkkunnskaper.

Kvinnefrigjøringen og husmorrollen

Tidlig på 70-tallet krevde en ny radikal kvinnebevegelse frigjøring fra det mannsdominerte samfunnet. Flere og flere kvinner tok utdanning, og gikk ut i arbeidslivet. Antall barn pr. familie sank fra tre til to.

Etter 1970 har begrepet husmor blitt brukt synonymt med hjemmевærende kvinne. De såkalte 68-erne tok sterkt til orde for likestilling, både i hjemmet og ellers i samfunnet. Kvinnefrigjøringen ble et kraftig oppgjør med husmorrollen, og fra 1970-tallet fikk ordet husmor en nedsettende betydning og ble brukt om kvinner som «bare» var hjemme. «Hjemmевærende husmor» ble også et negativt ladet begrep.

Det er nokså interessant å legge merke til at de mest ihuga kvinnesakskvinnene av nyere dato, 68-erne, ble de som kjempet hardest for å legge ned alle typer fagutdanning for fremtidige husmødre –

mens kvinnesakskvinnene fra noen generasjoner tidligere, var de som gikk i bresjen for at samme målgruppe, kvinner med hovedansvar for hus og hjem, skulle få en grundig fagutdanning/kompetanse innen de såkalte husholdningsfagene.

For meg, som pensjonert husstell-lærer med solid fagutdanning fra Stabekk, og lang fartstid som lærer, kjennes det faktisk litt sårt at både husmorskolene og den ærverdige høyskolen vår på Stabekk, nærmest forsvant med et pennestøk.

Kan det virkelig tolkes slik at fancy tips fra influensere og kjendiskokker, samt kjappe google-søk kan gi dagens husfedre/husmødre tilstrekkelig kompetanse, på alle plan, til å styre «bedriften Hjemmet» på en bærekraftig, miljøvennlig og helsefremmende måte?? Den som lever får se ...

Husmorvikarordningen

Etter andre verdenskrig kom flere nye sosiale tilbud som skulle hjelpe husmødrene. Husmorvikarordningen var så vidt kommet i gang før krigen. Det fantes barnehager som skulle gi mødrene fri noen timer midt på dagen, men den store sosiale reformen var husmorferien.

Både husmorvikarordningen og husmorferien ble viet større oppmerksomhet av Norges Husmorforbund enn av Kvinnesekretariatet. Det kan kort forklares med, at begge de to sosiale ordningene, var i tråd med Husmorforbundets famili-ideologi. Kvinnesekretariatet ønsket å fremme Norsk Folkehjelp sitt arbeid, og betraktet Husmorforbundet som en konkurrerende organisasjon.

Begrepet husmorvikar kom for alvor inn i språket etter 1945. I flere kommuner hadde man både private og kommunale organisasjoner (blant annet «Frelsesarme-

ens slumsøstre»), som strakte ut en hjelpende hånd i vanskeligstilte hjem. Norges Husmorforbund hadde allerede i 1929 reist spørsmål om husmorvikarordning, og i 1945 fremmet de en innstilling til Norske kvinneorganisasjoners samarbeidsnemd. Husmorvikarordningen var en av de få politiske «kvinnesaker» hvor det hersket mer eller mindre enighet på tvers av den politiske skalaen. Både Husmorforbundet og Arbeiderkvinnene jobbet for å få flere husmorvikarer utdannet.

Husmorvikarordningen ble etablert i 1946. En husmorvikar hadde da en fastlønn på kr 150 pr. mnd, samt fritt losji, kost, lys og trygdekasse. Arbeidstid fra kl.09.00 – kl. 19.00. Arbeidet besto av fjøs- og husstell. Overtid utløste ekstra betaling.

Husmorferien

En artikkel i Arbeiderbladet fra april 1947 med overskriften «Får 1500 husmødre gratis ferie i år?», kan vi lese at «av landets 50 tusen husmødre, som har tre eller flere mindreårige barn, er det meget få som har høve til å ta seg en årlig ferie – nødvendig rekreasjon etter sykdom, må de helt se bort ifra. Slik kan det ikke fortsette! Landet har ikke råd til at den største og mest verdifulle arbeidskraften går tapt, mens alle andre får økt sin ferie og sine hviledager. Noe må gjøres snarest!» Denne artikkelen var skrevet av Erling Thorvalsen, sekretær i Norsk Folkehjelp. Hensikten var å samle inn nok penger, slik at de kunne sende minst 1500 husmødre på ferie. Husmødrene måtte selv søke, og det var betingelser som skulle prioritere de med dårligst økonomi, og de som slet med helseproblemer. Kun de som hadde tre eller flere mindreårige barn, ble vurdert som «trengende» til husmorferie. Det var også en mulighet for å søke om å ta med seg ett

barn på ferieoppholdet. Kvinner som bare hadde ett eller to barn, var ikke engang inkludert i en evt. lov om husmorferie.

Karl Evang var som helsedirektør en ivrig pådriver for husmorferien. Han var en markant skikkelse i det helsepolitiske landskapet i etterkrigstiden. I en artikkel i tidsskriftet «Kvinner og Tiden» i 1950, tok han til orde for at mannen i familien – en gang for alle – var nødt til «å venne seg av med at ferien er hans ferie!» Husets herre kunne ikke lenger, i følge Evang, forlange at hans kone skulle «fortsette å koke mat, stelle huset, vaske hans underbukser og bære hans tøfler, når hun hadde ferie! Han mente også at husmorferien måtte være mer enn bare et hotellrom, mat og en seng. Kvinnene måtte aktiviseres! «Tomrommet i hennes hverdag, uten de daglige gjøremål, måtte fylles med hensiktsmessig adspredelse, for at det skulle ha noen helsegevinst.»

Glimt fra noen husmorferieopphold

Alt på 1920-tallet hadde ulike grupperinger i sivilsamfunnet sett at husmødre aldri hadde ferie. Derfor kom en ordning med avlastning for såkalt «trengende husmødre» i gang. Gjøvik Husmorlag arrangerte – som eksempel – det de kalte for et «styrkende og hvilende landopphold». Penger ble skaffet ved hjelp av utlodninger og basarer. Husmorvikar ble også organisert i «fraværende kvinners sted» til hjemmene. I 1938 samlet Gjøvik Husmorlag nok penger til å kunne sende sju heldige kvinner til Skogen Pensjonat på Tretten, mens husmorvikarer ble sendt hjem for å ta seg av mann og barn mens mor var på ferie.

En typisk husmorferie besto gjerne av et par ukers opphold, med kost og losji, på et landlig pensjonat.

Norsk Folkehjelp var blant dem som gikk i bresjen for dette. Husmorferie var en av hjertesakene deres, helt fra grunnleggelsen i 1939. De tok i bruk slagordet: «Fra slit i yrke til sol og styrke» – et slagord som også ble brukt av Arbeiderbevegelsen.

I 1960 ga Landsorganisasjonen i Norge 400 tusen kroner til Statens Husmorferieutvalg. Det tilsvarer 5 millioner kroner pr. 2020. 10 tusen heldige husmødre ble sendt på et gratis ferieopphold.

Fædrelandsvennen hadde sommeren 1960 et innlegg om hva som sto på programmet under et husmorferieopphold på Fevik Bad: Lysbildekvelder; Bjørnson-foredrag; besøk i Fjære kirke og Ibsen-huset; utflykt til Arendal Meieri, hvor husmødrene fikk følge de ulike prosesser med melka til den kom på flasker. Husmorgymnastikk var også tema under slike opphold. Dette gikk gjerne på kroppslige bevegelser som lignet de man gjorde under daglige arbeidsoppgaver i hjemmet; som stryking av klær, gulvvask og trasking i trapper.

De tre største kvinneorganisasjonene

Norges Husmorlagsforbund, Norske Kvinners Sanitetsforening og Norges Bondekvinnelag har alle vært sterke pådrivere for husmorferiesaken. Vil derfor kort belyse historien og arbeidsområdene til disse tre.

Norges Husmorlagsforbund ble stiftet i 1937 da lokale husmorlag sluttet seg sammen til en nasjonal organisasjon. Lagene var en del av Arbeiderkvinnbevegelsen i Norge, og ble stiftet etter initiativ fra Norges Kommunistiske parti (NKP) i 1924/1925. Husmorlagene var en sentral brikke i gjenoppbyggingen av landet vårt.

I 1959 hadde Norges Husmorlagsforbund 65 tusen medlemmer. Dette forbundet, som nå heter Norges Kvinne og Familieforbund, driver kontinuerlig arbeid for en bedre kvinne- og familiepolitikk. Visjoner og mål:

1) Anerkjennelse av kvinners ulike valg gjennom livsfaser

2) Styrke familiens posisjon gjennom tiltak som gir mulighet for omsorg for hverandre

3) Samfunnspåvirkning i kvinne- og familiepolitiske spørsmål nasjonalt og internasjonalt

Årsplan for toårsperioden 2022-2024: Styrking av barselomsorg, psykisk helse-tilbud og eldreomsorg. Økt fokus på miljø, beredskap og velferdsteknologi.

Norske Kvinners Sanitetsforening ble stiftet i Kristiania den 26. februar 1896 av de tre kvinnene Fredrikke Marie Qvam, Gina Krog og Randi Blehr, og etablert etter initiativ av Norsk Kvinnesaksforening. Foreningen ble ledet av Qvam fra etableringen og frem til 1933. NKS er Norges største kvinneorganisasjon, med hovedkontor i Oslo. På 1900-tallet var NKS en av Norges største organisasjoner med inntil 250 tusen medlemmer. I 2021 hadde NKS ca. 600 lokallforeninger og ca. 41 tusen medlemmer. NKS driver en rekke sykehjem, pleiehjem og institusjoner. Foreningen jobber lokalt med beredskapsarbeid, og nasjonalt med prosjekter av betydning for kvinners livsvilkår – blant annet vold mot kvinner. Alt arbeid foregår på frivillig basis, bortsett fra organisasjonens administrative apparat – et sekretariat med omtrent 60 ansatte.

Norges Bondekvinnelag ble opprettet som selvstendig organisasjon for kvinner 15. november 1946. Det ble skilt ut fra Norges Bondelag for at flere kvinner skulle

komme med i arbeidet for bygdefolket. Lokale bondekvinnelag var stiftet mye tidligere – 450 i alt. Fra 1946 overtok Norges Bondekvinnelag som den sentrale overbyggingen. Det aller første lokale bondekvinnelag ble stiftet i 1913. Organisasjonen endret navn til Norges Bygdekvinnelag etter årsmøtevedtak i 2002. Hensikten var å appellere til en bredere gruppe av kvinner på bygda.

Norges Bygdekvinnelag har fått UNESCO-status for sitt arbeid med å ta vare på levende tradisjoner, med matvarekunnskap og lokale mattradisjoner.

Norges Bygdekvinnelag har i dag 13 500 medlemmer, 450 lokallag og 18 fylkeslag. Lokallagene kjennetegnes med engasjement for likestilling og likeverd. Som forbrukerorganisasjon bruker de sin innflytelse for å øke matkunnskap, og ellers bidra til bedre folkehelse. Alle forbrukere har krav på trygg mat og god informasjon om maten de spiser. De lokale bygdekvinnelagene er blant bygdenes og landets viktigste formidlere og bevarere av norske mattradisjoner og sunn matglede.

Bygdekvinnelagenes visjon:

1) Være en møteplass for aktive kvinner

2) Være pådrivere for levende bygder og sosiale tiltak i bygdene

3) Være forkjempere for kvinners sosiale og økonomiske rettigheter

Norges Bygdekvinnelag ønsker at lokallagene skal være inkluderende og bidra til integrering og samhold i bygda. De oppfordres ellers til å delta i internasjonalt arbeid, spesielt for å øke bevisstheten rundt internasjonale kvinnespørsmål.

Husmorferieopphold i lokal sammenheng

Skal man skrive troverdig om temaet husmorferie, krever det mye leting og lesing av gamle dokumenter, protokoller, lagsaviser, aktuelle tidsskrifter og andre skriftlige kilder. Wikipedia er sjølsagt også et godt hjelpemiddel for faktaopplysninger.

Muntlige kilder kan være verre å spore opp, fordi svært mange som kunne vært aktuelle informanter ikke lever lenger. Glemsomhet hos aktuelle kandidater, kan også være et hinder. Men med en god porsjon tålmod, nysgjerrighet og utholdenhet, har jeg fått litt av hvert ned på papiret. Noen forteller med glød og innlevelse om sine husmorferieopphold, mens andre er mer tilbakeholdne. Vi er jo forskjellige, og det skal respekteres, også i en slik sammenheng. For ordens skyld nevner jeg at alle informanter som er navngitt i artikkelen, har gitt tillatelse.

Min første informant, Brit fra Vingelen, har bidratt både med bilder, henvisning til andre aktuelle informanter, samt klipp fra en jubileumsberetning av edel årgang.

Klipp fra jubileumsberetning, Rolvsøy Bondekvinnelag: «Den siste januardagen i 1948, skulle bli en ny merkedag for norske bondekvinner, for da ble for første gang ferieuka arrangert» - og slik skrev Ingeborg Aschim i Norges Bondekvinnelags jubileumsskrift i 1956: «45 freidige og modige bondekvinner innfant seg til ferie på høyfjellshotellet, åpenlyst for all verden». Tenk – for en tøff markering av kvinnefrigjøring! Det var ikke bare å reise fra gård, mann og barn for å feriere – så dette var sterke og uredde kvinner!

Brit forteller at også Vingelen Bondekvinnelag sendte sine første kvinner på

«ferievukku» på begynnelsen av 50-tallet, mens Vingeldsamene som jeg intervjuet, hadde vært på husmorferie flere år senere.

Fire festlige damer, Gunvor, Signy, Olov og Gunda, møtte meg da jeg besøkte Gunvor i Vingelen en kjølig julikveld, for å høre hvordan det hadde vært å reise på husmorferie midt på 80-tallet – altså for snart 40 år siden.

Bilen pakkes. Gunvor Nordang var sjåfør på turen. F.v.: Gunda Nystuen, Signy Haugen og Gunvor Nordvang.

Alle disse damene hadde tatt fri fra gården og hjemmets plikter en liten uke (25.-30. mars i 1984). I en gammel grønn Volvo stasjonsvogn, satte de kursen for Beitostølen Høyfjellshotell i Valdres. Lattermildt kan de fortelle at bilen var så tunglastet bak at frontlyktene lyste mer mot tretoppene enn på veien foran dem. En punktering underveis gjorde at de ble nokså forsinket på hjemturen. Bensinfylling med seddelautomat, var også en helt ny og litt skummel opplevelse, så da 100-kronerseddellen forsvant med et «svitsj», skrek Gunvor i forferdelse, mens hun krasset febrilsk for å ta tilbake pengene – men for sent! Likevel – alt endte godt, med drivstoff på tanken for riktig beløp, og med en ny erfaring og litt moro på kjøpet, kunne ferden fortsette videre.

Det var bondekvinnelaget i Vingelen som sponset oppholdet, med både kost og losji. Vanligvis fikk to damer tilbud om ferieopphold hvert år, så grunnen til at

Bunadkledder damer fra Nord-Østerdal på husmorferie på Beitostølen i 1984. F. v.: Ingrid Odden, Tynset; Olov Hilmarsen, Vingelen; Gunvor Nyvoll, Tufsingdalen; Aud Kroken, Dalsbygda; Kjellvor Østgårdsgjelten, Dalsbygda; Gunda Nystuen, Vingelen; Hjørdis Rønning, Tynset; Liv Jorun Sæter, Tufsingdalen og Gunvor Nordvang, Vingelen.

disse fire dro sammen, var muligens et år uten utsendinger.

Damene mener at bondekvinnelaget gjennom flere år søkte det lokale bonde- laget om et tilskudd, nettopp til formålet husmorferie, for travle og hardtarbeidende husmødre/ bondekvinner. Ja, det skulle bare mangle, om ikke bondelaget spytta inn litt i kassa, for den som sjøl har vært aktiv bondekjerring vet at mange bonde- kvinner bidrar like mye som bonden sjøl med å holde hjulene på gården i gang.

Mellom 30 og 40 kvinner var samlet til en sårt tiltrengt ferie på Beitostølen denne gangen. De fleste kom fra (tidl) Hedmark og Oppland fylker, mange fra bygdene i Nord-Østerdalen. Mine informanter var alle i sin beste alder den gang i 1984 – mellom 30 og 50 år. Hotellet hadde sjølsagt mange andre gjester også, både fra inn- og utland. Og hvis jeg forsto damene riktig, var dette noe som utvilsomt krydret oppholdet litt ekstra.

Gode dansepartnere er slett ikke å for- akte! Med ungdommelig glød, veksler de blikk, og forteller entusiastisk om en meget danseglad og (dameglad) danske, samt en bartender som gjorde sitt ytterste til at damene skulle ha det hyggelig.

Damer på ski. F. v.: Signy Haugen, Gunvor Nord- vang, Hjørdis Rønning, Tynset og Gunda Nystuen.

Foruten dans til levende musikk med et polsk orkester hver eneste kveld, sto skiturer, morgentrim og allsangkveld på programmet. Gudstjeneste og guidet besøk i Hegge Stavkirke nevnes også. Å ligge i god seng, gå til dekket bord og nyte gode måltider, fremkalte luksusfølelsen. Men – høydepunktet var nok maskeradens, der flere fikk utfolde seg med utkleddning og skuespillertalent. Deltakerne fra Vingelen hevdet seg godt, og en av damene stakk faktisk av med førstepremien! Se bilde.

Festkveld med maskerade. F.v.: Signy Haugen, en ukjent sheik, Gunvor Nordvang og Olov Hilmarsen.

Når jeg forsiktig spør om alle deltaker- ne var like ivrige på underholdnings- fronten, innrømmer disse fire at de muli- gens tok «litt stor plass» under oppholdet på Beitostølen.

Men hvem tok seg av stellet hjemme mens dere var på ferie, spør jeg. De for- teller at både ektefelle og svigerforeldre trådte til, både med fjøsstell, husstell og barnepass. Ei av damene fikk husmorvikar den uka hun sjøl var borte.

Til slutt litt historie fra Vingelen Bondekvinnelag. Laget ble stiftet i 1948. Hele 61 medlemmer har nytt godt av tilbudet om husmorferie, finansiert av

dette laget, fra de første i 1952 og til de siste i 1985. I Vingelens bygdeblad «TØLLÅ-NØTA» – opprinnelig idrettslagets blad, men nå et blad for alle lag og foreninger i bygda, kan vi lese følgende, fra Bondekvinnelagets 50-årige historie (1948-1998): «Ingebjørg Jordet og Olga Enget var de første som brøt alle barrierer, og reiste til Røros Turisthotell, på ferie og foredragskurs, som det het de første åra.

Informant Odd Magnar, forteller at hans mor (født 1912) var på husmorferie på Strandheim Pensjonat i Ringsaker. Søstera tok seterstellet, slik at mor fikk anledning til å reise, forteller han. Det var Arbeiderkvinnelaget som finansierte det 14 dagers lange oppholdet ved Mjøsa. Mora hans var ihuga medlem av arbeider-kvinnelaget.

Arbeiderkvinnebevegelsen i Norge ble etablert på begynnelsen av 1900-tallet. Først som lokal forening i Kristiania i 1901, og siden, i 1909 som foreninger på landsbasis.

Informant Ruth Lise forteller at hennes mor, Liv, var på et slikt ferieopphold på Storefjell en gang på 60-tallet. Hun hadde dårlig rygg og mye smerter, så muligens var dette en grunn til at hun fikk tilbudet om husmorferie. Den lokale Sanitetsforeningen arrangerte og finansierte oppholdet.

Informant Grete, forteller at mora hennes, Borghild, var på en ukes husmorferie på Tronsvangen Seterhotell i Alvdal våren 1957. Det var det lokale husmorlaget som ga henne muligheten til å reise. Daglig fjøsstell og ellers gårdens plikter, gjorde at hun aldri hadde hatt anledning til å dra på ferie.

Grete forteller at det var hennes eldste søster som tok seg av mjølkinga i fjøset.

Grete sjøl var hos ei tante på Telneset, mens mora var borte.

For mor var nok det å kunne gå til dekket bord ei hel uke, det beste med hele ferien, tror Grete. Mora fortalte ellers at innlagt i ferieprogrammet var turer til Tron, med mye fokus på floraen der.

Ferieuka førte nok også til nye bekjentskaper og venner, for i etterkant av oppholdet ble det, iallfall noen år, utvekslet julekort.

Informant Eldbjørg fra Tyllidalen har minner om to eldre, slitne kvinner med dårlig økonomi, som fikk tilbud om en ukes ferieopphold på Storefjell. Dette var på begynnelsen av 60-tallet. Det var den lokale sanitetsforeningen som finansierte oppholdet. På den tida var det ikke så enkelt å komme fra arbeidet på gården for å dra på ferie – for kvinnene var nærmest uunnværlige, både i hus og fjøs, sier Eldbjørg.

De to nevnte damene var strålende fornøyde og takknemlige for at de hadde fått oppleve en slik ferie, og de fortalte på et senere sanitetsmøte i bygda med glede om hvor storveies denne ferien hadde vært.

Informant Kirsti Magni husker godt at hennes mor, Aslaug, var på en ukes husmorferie på Savalen. Dette var i august 1965. Det var far som tok seg av både fjøsstell og husstell mens mor var borte. Kirsti Magni hadde to yngre brødre, og hun husker spesielt godt at ungene fikk servert vassgrøt til kveldsmat hver eneste kveld mens mor var borte – for faren var en «kløpper» til å koke klumpefri grøt, bare med «turu» (tvare), som rørerredskap.

Aslaug var gjennom en årrekke medlem i Eggen Sanitetsforening, og gjennom

den fikk hun tilbudet om ferieuka på Savalen.

Informant Sissel fra Tynset har noen morsomme minner fra da hun som lita jente nærmest var «blindpassasjer» ved et husmorferie-opphold. Det hadde seg slik at bestemora hennes, Dagmar, hadde fått tilbud om ferie på Savalen Fjellstue engang først på 60-tallet.

Dagmar hadde lang fartstid som formann i Eggen Sanitetsforening. Barnebar-net syntes det hørtes veldig spennende ut med ferie på Savalen, og til slutt maste hun seg til å få overnatte der ei natt, sammen med bestemora si. Men – hun fikk streng beskjed av henne om helst ikke å vise seg i gangene på hotellet, og iallfall ikke springe omkring der, slik at sjefen på Savalen, Sindre Hektoen, kunne få et glimt av henne, for det var strengt forbudt å ha besøk for de ferierende! Sissel minnes at hun i mange år etter dette hadde stor respekt, og nesten var litt redd den mangeårige sjefen på Savalen, Sindre Hektoen.

Informant Liv Solveig var medlem i Lonås Bondekvinnelag. Slik fikk hun tilbud om ferie, allerede som ganske ung. Hun mener det må ha vært i 1964 at hun og sambygding Ragnhild, var på en ukes ferie på Røros Turisthotell. Dette var muligens på etterjuls vinteren, for hun husker at flere av damene var ute på skiturer på dagtid.

Liv Solveig forteller at som utpreget B-menneske, var det godt å kunne ligge litt lengre enn vanlig om morgenen. Noen morgenfriske damer fra Rena kom med kaffe på senga til henne.

Ja, det var luksuspreg over oppholdet, der man gikk til dekket bord, deltok på morgengymnastikk, kunne gå litt i byen,

eller bare slappe av etter lunsj. Etter middagen om kveldene, var det dans, til fengende rytmer av trekkspill og gitar. Hun nevner både Kirsti Nygård og Liv Storhaug fra Vingelen som dansepartnere. Noen var flinke til «å danse kar» når de skulle svinge seg i reinlender og pols. Ellers husker hun at det var svært stor aldersforskjell på de ferierende damene. Blant de vel 20 som var samlet, var noen nærmere 80 år, mens hun sjøl den gang var i tjuårene.

På hjemmebane var det søstera til Liv Solveigs mann, Sigrid, som steppet inn som husmorvikar – dette var for øvrig jobben til svingerinna, så alt var i trygge hender. Bestemor hjalp også til. Andre fra samme bygdekvinnelag som var på husmorferie på Røros, var Magna Lunåshaug og Anbjørg Oldertøren. Begge disse var også bondekjerringer, og hadde mange barn.

Mora til Liv Solveig, Bertha, var også på husmorferie omtrent på samme tid.

Hun ferierte på Sjusjøen ved Lillehammer, sammen med flere andre travle damer.

Informant Marit Grete kan fortelle at både hun sjøl, og mora hennes, fikk tilbud om ferie, men med flere tiårs mellomrom, og på ulike steder i landet. Begge var bondekoner, med ansvar for fjøs, vanlig husstell og forskjellig arbeid på gården, både i onner og ellers. Det var mye, og ofte tungt arbeid, med lite tid til avkobling. Å reise vekk ei hel uke, og ta fri fra gårdens oppgaver og plikter, var en god opplevelse.

Informanten husker at mora Liv var på ferie på Røros i 1964, mens hun sjøl var på Gausdal Høyfjellshotell omtrent 30 år

senere. Rundt 30 bondekvinner fra hele Hedmark fylke var samlet på hotellet. Hun vektlegger det gode samholdet damene imellom, og ellers det å kunne gå til dekket bord som noe av det beste med ferien. Av programmet under ferien, minnes hun at det ble holdt foredrag, både fra det lokale bondekvinnelaget i Gausdal, og fra Hedmark Bondekvinnelag.

Det var Tynset Bondekvinnelag som valgte ut hvem som skulle få reise på ferie, og også de som finansierte oppholdet. Det var to utsendinger fra dette laget samme år.

På hjemmebane var det mannen som tok seg av oppgavene, både i hus og fjøs, mens kona var borte. Han hadde også ansvaret for svigerfaren som bodde på gården.

Damene som ferierte sammen hadde ingen kontakt i etterkant av oppholdet.

Informant Bjørg ferierte en uke på Dalseter Hotell i Skåbu. Dette var i februar i 1974. Hun minnes at Ingrid Odden og Marit Volden også var med fra Fåset Bondekvinnelag, og ellers noen damer fra andre bygder i Nord-Østerdalen. Bjørg tror hun fikk tilbud om ferie, fordi hun hadde en del helseplager. Det kjentes godt å ta fri fra det daglige arbeidet, ikke minst å kunne gå til dekket bord, akkurat som flere av mine informanter fremhever. Skiturer på fine februardager, og et besøk i Espedal kirke er også noe hun minnes med glede.

En av kveldene sto underholdning på programmet. Damer fra Tolga og Follidal hadde opplegget med blant annet sketsjer. Hun husker best Ingebjørg Tolgensbakk og Anna Sletten som festlige aktører.

Bjørg forteller at hun tok opp en 8 mm smalfilm fra turen, og at hun også var invitert på bondekvinnelagsmøte på Tolga i etterkant av ferien, der hun blant annet

viste filmopptaket. Utveksling av julekort og litt sporadisk kontakt nevner hun også.

Mens kona var på ferie, var det mannen og den eldste av døtrene som stelte hjemme. Smilende forteller hun at mannen hadde vasket grundig i huset til kona skulle komme hjem, så det duftet friskt av grønnsåpe i alle rom.

Informant Oddhild, som avslutter min intervjurunde i denne sammenheng, sier at ferie og hotellopphold var ukjente begrep for bygdefolk og bondekvinner, iallfall på 50-tallet, så da «ferieuka» ble lansert som et tilbud til slitne og hardtarbeidende bondekvinner og husmødre, ble dette sett på som et uendelig godt tiltak for kvinner!

Både Oddhild og mora hennes, Ingebjørg, fikk tilbud om husmorferie – noe de begge takket ja til. Oddhilds mor fikk gleden av å feriere på Røros to ganger. Ingebjørg ble enke i 1944, bare 35 år gammel. Plutselig hadde hun alt ansvaret for tre barn, gård med dyr og fjøsstell morgen og kveld. Kanskje var hun en av de første fra Fåset Bondekvinnelag som ble tilgodesett med denne muligheten, en gang midt på 50-tallet.

Oddhilds eldre søster, Møyfrid, hadde hovedansvar hjemme mens mora var på ferieopphold. Oddhild sjøl, gikk da fortsatt på folkeskolen. Neste gang mora fikk tilbud om ferie, var nok midt på 60-tallet, tror informanten.

På vårparten i 1975 fikk Oddhild tilbud om en ferieuke på Dalseter i Espedalen. Fåset Bondekvinnelag finansierte oppholdet for henne og svigerinna, Lise Lokholt Løkken.

Begge hadde tre små barn på den tida, og i tillegg gård. Oddhild jobbet også som lærer.

Hun forteller at på gården hos dem, var det mannen som tok seg av fjøsstellet mens hun var borte. Ellers var hun så heldig stilt, at hun denne vinteren hadde

Oddhild Hektoen i samtale med Bjørn Bjørnson, Bjørnstjerne Bjørnsons sønnesønn. Han jobbet som nattevakt på hotellet.

*Fire damer som koser seg med kaffe og likør.
Fra venstre: Oddhild Hektoen, Lise Lokholt Løkken,
ukjent og Liv Oddny Hauen.*

ei hollandsk jente til hjelp i huset. Det var hun som fikk hovedansvaret for barnas ve og vel, mens mor var borte. Mht matstell og husstell, delte nok mannen og hushjelpa på disse oppgavene. Som lærer måtte hun jo sjølsagt ha vikar for seg på skolen også.

Oddhild forteller at de var 66 damer fra Hedmark som nøt livet på Dalseter denne uka.

Etter frokost ble det gjerne en skitur, og etter lunsj kunne damene nyte sola på terrassen. Om kveldene ble de utfordret til å bidra med aktiviteter og underholdningsinnslag. Det ble mange sprelske påfunn og mye latter, forteller hun.

Alle skulle fortelle kort om seg sjøl. Oddhild husker at hun sa: «Jeg jobber mye med barn, jeg har 3 hjemme, og 16 på skolen.» Litt senere på kvelden kom ei dame og prikket henne på skuldra og sa: «Har du virkelig så mange barn?» Det beste med oppholdet var å gå til dekket bord, og å stifte mange nye bekjenskaper. Ingen forpliktelser! Ren luksus! Det eneste var at vi skulle referere fra oppholdet når vi kom hjem, men det var jo kun en glede, minnes hun.

Informant Berit Stendal har vært snill og la meg låne 4 innholdsrike protokoller, tilhørende Fåset Bygdekvinnelag (tidl. Fåset Bondekvinnelag). Navn på dette skriftlige organet er «Kornblomsten». I disse håndskrevne protokollene, ofte med «tydelig og prydlig» håndskrift, kan vi lese om lagets arbeid, medlemsmasse, hvem som har sittet i styret, samt oversikt over redaktører for den skriftlige dokumentasjonen gjennom mange tiår – helt fra laget ble stiftet i 1948. Berit har også bidratt med ulike opplysninger fra lagets historie, og tipset meg om andre aktuelle informanter. Hvem

FERIEUKA 1975 PÅ DALSETER

Grek Westgård, Alodal.
 Sølvgård Oge Jodalen
 Anna Ørugaard Elverum.
 Ingeborg Larsen — " —
 Inger Lise Hammer, Gjesåsen.
 Vesle Haugen Vallsæl.
 Liliung Oblevig Fjellnes.
 Pendi Opsahl —
 Astang Aschurberg —
 Kari Marie Fosse, Fjellnes
 Gunnar Norseth Fjellnes
 Oddung Horten, Tyndalen
 Kari Pendi Pålher Visen
 Klara Olsbakke Kvikne
 Fomm Schenr, 2592 Kvikne
 Sunhild Bjørke 2216 Amberg

Sigrid Tuhus Eiedshy BK.
 Anna Boniksen + —
 Margot Ommestad Amberg
 Einar Ljung 2266 Amberg
 Yngve Lorkel, Amberg
 Marit Lise Amberg.
 Oleen Foss 2313 Tangen Vallsæl BK
 Maria Dahlen Dalholen.
 Ruth Thordsgard — 1 — Follodal
 Olaug Thistom — 1 — 1 —
 Karin Skoglund 2313 Tangen
 Klara Oden Follodal
 Harald Bjørnson
 Ole Hørstad, Rena
 Lise Oddey Hauken, Alodal.
 Gro Granrud, Rendalen.
 Borgild Tralengen Riekkum
 Marie Halvorsen Osu

Klara Bergseng Bråtkum
 Hanna Ryen Dalsbygda.
 Torgun Olesen 2310 Hæger
 Myrli Nordmann 2310 Hæger
 Paula Langeeggen Dalsbygda.
 Marit Lilleeng Tynset
 Solaug Nygindshaug, 2500 Tynset.
 Marit Steiner, 2460 Oslen.
 Elisabeth Lurand, Smøt
 Kirsti Mykleby Skurdal, 2466 Duset
 Lise Løkholt Løkken
 Oddhild J. Hektoen

Kort med navnetrekk fra deltakere på
 husmorferie på Dalseter i Espedalen i
 1975, der flere nord-østerdøler deltok.

og hvor mange fra dette bygdekvinnelaget som har vært på hus-morferie, helt fra 1948 og til og med 1986, får vi også svar på. Ja, til og med hvor de har feriert. Kort sagt; imponerende!

Bondekona

*Ein bonde det er vel ein dugande kar
Som mannen i huset han nevnest «han far».
og han site i høgsetebenken.
Men ho som frå altaret fylgde han dit
ho gjer vel og sitt til at arbeid og slit
blir til mat og til drikke i skjenken.*

*Da ho kom til garden var ho rauleit og staut
og ho kunne litt meir enn å koke ein graut
enn å sy i ein knapp i ei skjorte.
Men om mannen er snill – ikkje alt han forstår
og så kan det gå slik, ho med dag-strevet går,
til ungdomsdraumen blir borte.*

*I sin ungdom ho tenkte, mitt hus skal bli vent!
Eg skal gå der og ordne til all ting så pent.
Min heim skal bli mønster for mange.
Men snart nok ho lærer at livet er krav.
At tida går med til det daglege kav,
for å rette det skakke og vrange.*

*Rett ofte så er ikkje garden så stor
at ho får nokor hjelp, det er berre «ho mor»
til alt både ute og inne.
Og når barna dei masar og dyra treng røkt
og klokka ho hastar mot middagsbel snøgt.
Da vil det mest over ho vinne.*

Protokollene byr på mye interessant stoff! Jeg har festet meg ved et dikt som jeg ønsker å få med i denne artikkelen. Det er fra «Kornblomsten» i året 1953. Dessverre

*Ho ofte er mager og skrukkut på kinn,
for ho strevar no alltid det meste ho vinn
og kvile det får ho så sjeldan.
Ho er oppe den fyrste, den siste i seng
det er mest som ho aldri ei kviletid treng
før ho somnar frå arbeid om kveldan.*

*Og ofte kan hende ho tenkjer som så.
Det får bli som det kan, eg kan slett ikkje nå
stort meir enn det daglege strevet.
Men likevel byggjer ho dagdrøymde slott
kring den draumen ho ber i det kott ho har fått.
Ho gjev til ho gløymer å kreve.*

*Men stundom ho gløymer alt slit og alt mas
og med mannen går vassar i veksande gras
utpå jorde ein sundag i mai.
Då stansar ho kanskje, tek vart i hans arm
og frå hjarta det kjem, hennar røyst er så varm.
Vårt arbeid, vår heim er eg glad i.*

*Du kona på garden i bortgøymde grend.
Di stilling er stor om du lite er kjend,
og ditt namn ikkje vidanom flakkar.
Ditt arbeid du passar, så still er di ferd.
ditt offer for heimen, kva er det vel verd.
I alle fall det at vi takkar.*

har det ikke lykkes meg å finne ut hvem som har skrevet dette diktet, som har tittelen: «Bondekona». Diktet er skrevet i muntlig/nynorsk.

Kanskje beskriver dette diktet ganske godt hvordan sjølve livet kan kjennes. Det synes jeg også at Marie Takvams, litt bitre, dikt

«Ei mor er ferdig med si gjerning» gjør. Det er fra Marie Takvams diktsamling «Merke etter liv» fra 1962.

Ei mor er ferdig med si gjerning

Kvar er mine born nå?

*Desse velkleddde, framande menneske som ser til meg
kallar seg med deira namn.*

*Eingong sloss barnehender om plass kring halsen min,
og munnar var ivrige etter å kysse meg på kinnet.*

*I fem gonger ni månader gjekk eg med kvalmen i munn
og stygdes ved lukt av fisk og kål og roser.*

*Eg såg meg stundom i spegelen, magen esande ut som ein gjærande deig.
ansiktet bleikt og ukjenneleg.*

Å Herregud, eg gjorde mi plikt over bleievask og i ekteseng.

Fem born flytte ut og fem framande menneske stikk inn som snarast.

For kvart eitt av deim eg fødde vart kroppen min meir slasket

Magen hang som ein pose, ventande på neste gong,

Brysta utsogne av svoltne grådige munnar.

Vortene bitne til blods av små spirande tenner.

Fanget fullt av gråtande born og skitne klede,

av leande born og reine klede –

ansiktet mitt overdengt av bornekyss og bløytt av tårer.

Kroppen min herja av ekteskapet.

Dette var mitt liv.

Det var den gong eg levde, men visste det ikkje, lengta mot kvile.

Nå stikk fem menneske innom av plikt, og seier sårande ord.

Eg masar for mykje, klagar dei.

Eg skulle sjå til å finne meg ein hobby, og ikkje gå opp i meg sjølv.

Er livet alltid slik?

Skriftlige kilder

Norsk leksikon; Wikipedia; Medlemsprotokoller for lokale Husmorlag, Sanitetsforeninger og Bondekvinnelag; «Kornblomsten» (Medlemsprotokoller for Fåset Bondekvinnelag); Årsberetning for Norges Husmorforbund 1966; Boka «Husmoderen» fra året 1900; Boka «Stabekk i våre hjerter» av Inger Johanne Nossun; Boka "I arbeid for Norges hjem. Statens lærerskole i husstell, Stabekk 1909-1959" av Jo Tenfjord

Muntlige kilder

Brit Vingelsgård Ryen, Gunvor
Nordvang, Signy Haugen, Olov
Hilmarsen, Gunda Svendsen Nystuen,
Berit Stendal, Oddhild Hektoen, Sissel
Eriksen, Grete Kvernmoen, Odd Magnar
Nordgård, Ruth Lise Kjelløkken, Eldbjørg
Gjersvold, Liv Solveig Lunsæter, Britt
Synnøve Østihaug, Mari Grete Oddlien
Rugsveen, Kirsti Magni Tangen
Johannesen, Bjørg Morgenlie Fiskvik